

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

Fælles Mål 2009

Kristendomskundskab

Faghæfte 3

Fælles Mål 2009

Kristendomskundskab

Faghæfte 3

Indhold

Formål for faget kristendomskundskab	3
Slutmål for faget kristendomskundskab efter 9. klassetrin	4
Trinmål for faget kristendomskundskab efter 3. klassetrin	5
Trinmål for faget kristendomskundskab efter 6. klassetrin	6
Trinmål for faget kristendomskundskab efter 9. klassetrin	7
Slutmål for faget kristendomskundskab efter 10. klassetrin	8
Slutmål og trinmål – synoptisk opstillet	9
Læseplan for faget kristendomskundskab	11
Udviklingen i undervisningen på 1.-3. klassetrin	11
Udviklingen i undervisningen på 4.-6. klassetrin	12
Udviklingen i undervisningen på 7.-9. klassetrin	12
Udviklingen i undervisningen på 10. klassetrin	13
De centrale kundskabs- og færdighedsområder	13
Undervisningsvejledning for faget kristendomskundskab	15

Formål for faget kristendomskundskab

Formålet med undervisningen i kristendomskundskab er, at eleverne opnår kundskaber til at forstå den religiøse dimensions betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og dets forhold til andre.

Stk. 2.

Fagets centrale kundskabsområde er kristendommen, som den fremtræder i historisk og nutidig sammenhæng. Eleverne skal opnå kundskaber om de bibelske fortællinger og deres betydning for værdigrundlaget i vores kulturkreds. Derudover skal eleverne opnå kundskaber om ikke kristne religioner og livsanskuelser.

Stk. 3.

Gennem mødet med de forskellige former for livsspørgsmål og svar, som findes i kristendommen samt i andre religioner og livsopfattelser, skal undervisningen give eleverne grundlag for personlig stillingtagen og medansvar i et demokratisk samfund.

Slutmål for faget kristendoms-kundskab efter 9. klassetrin

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- reflektere over grundlæggende tilværelsesspørgsmål og diskutere den religiøse dimension og dens betydning for menneskers livsforståelse på baggrund af bibelske fortællinger, kristendommen før og nu samt ikke-kristne religioner og livsopfattelser
- vurdere etiske principper og moralsk praksis i kristendommen, samt i ikke-kristne religioner og livsopfattelser herunder menneskets forhold til naturen
- udtrykke sammenhænge mellem forskellige værdigrundlag og tilhørende tydning af tilværelsen i kristendommen, samt i ikke-kristne religioner og livsopfattelser.

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udtrykke viden om centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente og kunne tolke dem i et nutidigt og historisk perspektiv
- forholde sig til de bibelske fortællingers tydning af grundlæggende tilværelsesspørgsmål
- give eksempler på de bibelske fortællingers betydning i sprog, kunst og samfund.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forholde sig til, hvad kristendom er og gengive hovedtrækkene i kristendommens historie, herunder folkekirkens betydning i Danmark
- forholde sig til kristne grundbegreber som grundlag for vurdering af værdier og tolkning af tilværelsen
- formulere sig om brug og betydning af kristne symboler og ritualer samt synge og tolke salmer og sange.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive udvalgte træk ved nogle af de store verdensreligioner og livsopfattelser, herunder deres oprindelse, historie og nutidige fremtrædelsesformer samt reflektere over relationen mellem religion og samfund
- forholde sig til udvalgte grundbegreber inden for forskellige religioner og livsopfattelser som grundlag for vurdering af værdier og tolkning af tilværelsen
- forholde sig til udvalgte symbolers og ritualers betydning for menneskers liv.

Trinmål for faget kristendoms-kundskab efter 3. klassetrin

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tale med om almene tilværelsesspørgsmål med brug af enkle faglige begreber og med en begyndende bevidsthed om det religiøse sprog
- samtale om og forholde sig til normer for samvær
- give udtryk for en begyndende bevidsthed om, at mennesker lever og opfatter verden forskelligt afhængigt af deres kultur og religion.

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente
- tale med om indholdet af de bibelske fortællinger
- gengive udvalgte bibelske fortællinger på forskellig vis.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- samtale om, hvad kirke og kristendom er
- samtale om udvalgte grundbegreber i kristendommen
- kende til udvalgte symboler og ritualer samt synge og samtale om salmer og sange.

Trinmål for faget kristendoms-kundskab efter 6. klassetrin

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udtrykke sig om almene tilværelsesspørgsmål med bevidst brug af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler
- give eksempler på sammenhænge mellem værdier, normer og adfærd
- udtrykke sig om, hvad det vil sige at være menneske, samt hvilken betydning tro kan have for livsopfattelsen.

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive sammenhænge og modsætninger mellem Det Gamle og Nye Testamente og forholde sig til centrale fortællinger i et historisk perspektiv
- formulere udvalgte bibelske fortællingers pointer
- genkende eksempler på nutidige udtryk for bibelske fortællinger.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gengive centrale begivenheder i kristendommens historie – med særlig vægt på danske forhold
- beskrive udvalgte grundbegreber i kristendommen og forholde sig til deres tolkning af tilværelsen
- beskrive udvalgte symboler og ritualers brug samt synge og samtale om salmer og sange.

Trinmål for faget kristendoms-kundskab efter 9. klassetrin

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- diskutere og forholde sig til grundlæggende tilværelses-spørgsmål og trosvalg på et fagligt grundlag
- identificere forskellige menneske- og natursyn og forholde sig til dem på baggrund af normer, etikker og bagvedliggende værdier
- diskutere og forholde sig til egen og andres opfattelse af tilværelsen på et fagligt grundlag.

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forholde sig til og tolke udvalgte fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente
- diskutere grundlæggende tilværelsesspørgsmåls tydning i lyset af de bibelske fortællinger
- kende til de bibelske fortællingers indflydelse på dansk og europæisk kultur.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- diskutere forskellige udlægninger af, hvad kristendom er - nu og tidligere, og forholde sig til kristendommens rolle i kultur og samfund, herunder folkekirkens organisation og betydning
- diskutere og forholde sig til de kristne grundbegreber og deres tolkning af tilværelsen
- diskutere og forholde sig til symboler, ritualer og salmers almene funktion og betydning.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til og forholde sig til centrale dele af udvalgte religioner og livsopfattelser med særlig betydning for danske forhold herunder deres relation til det omgivende samfund
- kende til centrale grundbegreber inden for udvalgte religioner og livsopfattelser, samt diskutere og sammenholde værdierne bag disse
- beskrive og forholde sig til brugen og betydningen af symboler og ritualer i forskellige religioner.

Slutmål for faget kristendoms- kundskab efter 10. klassetrin

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- diskutere og forholde sig til relationen mellem livsforståelse og religiøsitet på et fagligt grundlag
- gøre rede for og forholde sig til udvalgte sammenhænge mellem religion, kultur og samfund, herunder etiske problemstillinger og moralsk praksis.

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- genkende og tolke bibelske motiver og temaer i kunsten og dagligdagen
- anvende bibelske motiver og temaer i samtaler om tydning af tilværelsen.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- reflektere over og diskutere kristendommens betydning i Danmark og Europa før og nu på et fagligt grundlag
- genkende spor fra kristendommen i det danske samfund, herunder i det politiske, det kulturelle og det sociale liv.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har til-egnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- reflektere over og diskutere forskellige religioners og livsopfattelser betydning i Danmark og verden på et fagligt grundlag
- diskutere og forholde sig til forskellige religioners og livsopfattelsers forskellige tydning af udvalgte tilværelsesspørgsmål.

Slutmål og trinmål – kristendomskundskab – synoptisk opstillet

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassesettrin	Trinmål efter 3. klassesettrin	Trinmål efter 6. klassesettrin	Trinmål efter 9. klassesettrin	Slutmål efter 10. klassesettrin
reflektere over grundlæggende tilværelsesspørgsmål og diskutere den religiøse dimension og dens betydning for menneskers livsforståelse på baggrund af bibelske fortællinger, kristendommen før og nu samt ikke-kristne religioner og livsopfattelser	tale med om almene tilværelsesspørgsmål med brug af enkle faglige begreber og med en begyndende bevidsthed om det religiøse sprog	udtrykke sig om almene tilværelsesspørgsmål med bevidst brug af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler	diskutere og forholde sig til grundlæggende tilværelsesspørgsmål og trosvalg på et fagligt grundlag	diskutere og forholde sig til relationen mellem livsforståelse og religiøsitet på et fagligt grundlag
vurdere etiske principper og moralsk praksis i kristendommen, samt i ikke-kristne religioner og livsopfattelser herunder menneskets forhold til naturen	samtale om og forholde sig til normer for samvær	give eksempler på sammenhænge mellem værdier, normer og adfærd	identificere forskellige menneske- og natursyn og forholde sig til dem på baggrund af normer, etikker og bagvedliggende værdier	gøre rede for og forholde sig til udvalgte sammenhænge mellem religion, kultur og samfund, herunder etiske problemstillinger og moralsk praksis
udtrykke sammenhænge mellem forskellige værdigrundlag og tilhørende tyding af tilværelsen i kristendommen, samt i ikke-kristne religioner og livsopfattelser	give udtryk for en begyndende bevidsthed om, at mennesker lever og opfatter verden forskelligt afhængigt af deres kultur og religion	udtrykke sig om, hvad det vil sige at være menneske, samt hvilken betydning tro kan have for livsopfattelsen	diskutere og forholde sig til egen og andres opfattelse af tilværelsen på et fagligt grundlag	

Bibelske fortællinger

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassesettrin	Trinmål efter 3. klassesettrin	Trinmål efter 6. klassesettrin	Trinmål efter 9. klassesettrin	Slutmål efter 10. klassesettrin
udtrykke viden om centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente og kunne tolke dem i et nutidigt og historisk perspektiv	kende til centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente	gengive sammenhænge og modsætninger mellem Det Gamle og Nye Testamente og forholde sig til centrale fortællinger i et historisk perspektiv	forholde sig til og tolke udvalgte fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente	genkende og tolke bibelske motiver og temaer i kunsten og dagligdagen
forholde sig til de bibelske fortællingers tyding af grundlæggende tilværelsesspørgsmål	tale med om indholdet af de bibelske fortællinger	formulere udvalgte bibelske fortællingers pointer	diskutere grundlæggende tilværelsesspørgsmåls tyding i lyset af de bibelske fortællinger	anvende bibelske motiver og temaer i samtaler om tyding af tilværelsen
give eksempler på de bibelske fortællingers betydning i sprog, kunst og samfund.	gengive udvalgte bibelske fortællinger på forskellig vis	genkende eksempler på nutidige udtryk for bibelske fortællinger	kende til de bibelske fortællingers indflydelse på dansk og europæisk kultur	

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassestrin	Trinmål efter 3. klassestrin	Trinmål efter 6. klassestrin	Trinmål efter 9. klassestrin	Slutmål efter 10. klassestrin
forholde sig til, hvad kristendom er og gengive hovedtrækkene i kristendommens historie, herunder folkekirkens betydning i Danmark	samtale om, hvad kirke og kristendom er	gengive centrale begivenheder i kristendommens historie – med særlig vægt på danske forhold	diskutere forskellige udlægninger af, hvad kristendom er – nu og tidligere, og forholde sig til kristendommens rolle i kultur og samfund, herunder folkekirkens organisation og betydning	reflektere over og diskutere kristendommens betydning i Danmark og Europa før og nu på et fagligt grundlag
forholde sig til kristne grundbegreber som grundlag for vurdering af værdier og tolkning af tilværelsen	samtale om udvalgte grundbegreber i kristendommen	beskrive udvalgte grundbegreber i kristendommen og forholde sig til deres tolkning af tilværelsen	diskutere og forholde sig til de kristne grundbegreber og deres tolkning af tilværelsen	genkende spor fra kristendommen i det danske samfund, herunder i det politiske, det kulturelle og det sociale liv
formulere sig om brug og betydning af kristne symboler og ritualer samt synge og folke salmer og sange	kende til udvalgte symboler og ritualer samt synge og samtale om salmer og sange	beskrive udvalgte symboler og ritualers brug samt synge og samtale om salmer og sange	diskutere og forholde sig til symboler, ritualer og salmers almene funktion og betydning	

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Slutmål efter 9. klassestrin	Trinmål efter 3. klassestrin	Trinmål efter 6. klassestrin	Trinmål efter 9. klassestrin	Slutmål efter 10. klassestrin
gengive udvalgte træk ved nogle af de store verdensreligioner og livsopfattelser, herunder deres oprindelse, historie og nutidige fremtrædelsesformer samt reflektere over relationen mellem religion og samfund			kende til og forholde sig til centrale dele af udvalgte religioner og livsopfattelser med særlig betydning for danske forhold herunder deres relation til det omgivende samfund	reflektere over og diskutere forskellige religioners og livsopfattelser betydning i Danmark og verden på et fagligt grundlag
forholde sig til udvalgte grundbegreber inden for forskellige religioner og livsopfattelser som grundlag for vurdering af værdier og tolkning af tilværelsen			kende til centrale grundbegreber inden for udvalgte religioner og livsopfattelser, samt diskutere og sammenholde værdierne bag disse	diskutere og forholde sig til forskellige religioners og livsopfattelser forskellige betydning af udvalgte tilværelsesspørgsmål
forholde sig til udvalgte symbolers og ritualers betydning for menneskers liv			beskrive og forholde sig til brugen og betydningen af symboler og ritualer i forskellige religioner	

Læseplan for faget kristendomskundskab

Læseplanen angiver kristendomskundskabs progression over de fire forløb. I hvert forløb arbejdes med fagets centrale kundskabsområder, som det fremgår af trinmålene. Det er et princip for undervisningen, at grundlæggende tilværelsesspørgsmål belyses ved at inddrage stof fra flere af fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder.

Kristendomskundskab har som det eneste fag i folkeskolen rammer, der er fastsat direkte i folkeskoleloven:

“Kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom. På de ældste klassetrin skal undervisningen til lige omfatte fremmede religioner og andre livsanskuelser”.

Det skal bemærkes, at det centrale kundskabs- og færdighedsområde “Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser” først optræder som trinmål på 9. og 10. klassetrin.

Med henblik på faglig fordybelse og elevens alsidige personlige udvikling inddrages en bred vifte af tilgange til faget. Inden for alle forløb skal eleverne arbejde med at

- lytte og fortælle
- samtale – klassevis, gruppevis og i par
- debattere og diskutere
- dramatisere
- læse og skrive
- synge
- iagttagelse og fremstille billeder
- stille spørgsmål og foretage undersøgelser
- opstille og behandle problemstillinger
- reflektere og ræsonnere
- interviewe
- dokumentere
- fremlægge
- benytte audiovisuelle og elektroniske medier.

Udviklingen i undervisningen på 1.-3. klassetrin

Undervisningen skal bygge videre på de erfaringer og forudsætninger, som eleverne har fra bl.a. den ikke-fagdelte undervisning i børnehaveklassen.

Undervisningen skal fremme og imødekomme elevernes åbenhed og spørgelyst om tilværelsen. Den skal lede frem mod, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at samtale om almene tilværel-

sesspørgsmål. Eleverne skal kende til og kunne gengive centrale fortællinger i Det Gamle og Nye Testamente, kende til enkle faglige begreber, symboler, ritualer samt synge og samtale om salmer og sange.

It og medier integreres og anvendes undervejs i arbejdet med fagets forskellige områder.

Livsfilosofi og etik

Undervisningen skal gennem fortælling, samtale, dramatisering og andre praktisk/musiske udtryk knytte sig til og udfordre elevernes oplevelser, erfaringer og undren over almene tilværelsesspørgsmål.

I behandlingen af de udvalgte emner inddrages relevante faglige tekster og begreber. Eleverne udfordres gennem hele forløbet med spørgsmål, der kræver etisk vurdering.

Bibelske fortællinger

Eleverne indføres gradvist i det bibelske univers og opnår kendskab til centrale fortællinger fra Det Gamle og Nye Testamente.

Samtalen om og arbejdet med fortællingerne styrker forståelsen af det bibelske univers. Nutidige parallelsituationer og etiske problemstillinger inddrages.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Gennem arbejdet med udvalgte grundbegreber i kristendommen opnår eleverne en forståelse af, hvad kristendom er. Gennem fortælling og samtale får eleverne indsigt i kristendommens historie.

Eleverne præsenteres for eksempler på kristendommens indvirkning på kunst, litteratur, symbolbrug og andre udtryk i hverdagen, herunder kirkebygninger.

Der arbejdes hen imod, at eleverne bliver i stand til at beskrive udvalgte symboler og ritualers brug samt synge og samtale om salmer og sange.

Udviklingen i undervisningen på 4.-6. klassetrin

Der arbejdes hen mod, at eleverne får et mere bevidst forhold til anvendelse af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler. Det skal blandt andet medvirke til, at eleverne bliver i stand til at se tilværelsen i et bredere perspektiv.

Eleverne skal kunne gengive sammenhænge og modsætninger mellem Det Gamle og Nye Testamente samt forholde sig til centrale fortællinger i et historisk perspektiv. Der arbejdes videre med symboler og ritualer, ligesom sang og samtale om salmer og sange videreudvikles. Elevernes forståelse kvalificeres gennem bl.a. samtale, diskussion, refleksion og praktisk/musiske aktiviteter. It og medier indgår mere målrettet i relevante sammenhænge.

Livsfilosofi og etik

Med udgangspunkt i det faglige stof øver eleverne sig gennem fantasi og refleksion i at udtrykke sig om almene tilværelsesspørgsmål med bevidst brug af faglige begreber og det religiøse sprogs virkemidler.

Eleverne præsenteres for forskellige menneske- og natursyn, som de kommer til udtryk i fx myter og sagn, skabelsesberetninger, evolutionsteori, familieliv og reklamer.

Gennem iagttagelser og drøftelser udvikles elevernes sans for, hvad der er kendsgerninger, og hvad der er vurderinger.

Bibelske fortællinger

Erfaringerne fra det forrige forløb uddybes, nuanceres og udfoldes yderligere.

Det Gamle og Nye Testamente udtrykker på én gang sammenhæng og brud. Dette perspektiv inddrages i arbejdet med de bibelske tekster.

Gennem undervisningen præsenteres eleverne for forskellige litterære genrer som fx myter, sagn, legender, lignelser, underberetninger, sange og breve.

Udvalgte bibelske fortællinger gøres til genstand for nærmere fordybelse med henblik på fortolkning.

Undervejs i forløbet perspektiveres fortællinger gennem inddragelse af Biblens indflydelse på kunst og dagligliv.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Der bygges videre på elevernes kendskab til, hvad kristendom er, således at de gennem dette forløb får en større viden og bevidsthed herom og kan gengive centrale begivenheder i kristendommens historie – med særlig vægt på danske forhold.

I arbejdet med kristendommens historiske udvikling kan der med fordel tages udgangspunkt i centrale personer – herunder deres biografi, politisk-sociale vilkår og historiske betydning.

Der arbejdes videre med udvalgte symboler og ritualers brug, og eleverne synger og samtaler om salmer og sange.

Udviklingen i undervisningen på 7.-9. klassetrin

Livsspørgsmål belyses gennem etiske og filosofiske problemstillinger. Arbejdet med grundlæggende tilværelsesspørgsmål udvikler sig til at få et mere alment og generelt perspektiv. Det skal lede mod, at eleverne kan diskutere og forholde sig til grundlæggende tilværelsesspørgsmål på et fagligt grundlag.

Eleverne skal arbejde med ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. Der arbejdes hen mod, at eleverne får kendskab til centrale grundbegreber inden for udvalgte religioner og andre livsopfattelser og bliver i stand til at diskutere og sammenholde værdierne bag disse og deres betydning for danske forhold.

It og medier anvendes mere målrettet og varieret i relevante sammenhænge.

Livsfilosofi og etik

Udvælgelsen af det faglige stof vægtes således, at det udfordrer elevernes personlige værdigrundlag og danner baggrund for fordybelse i forskellige livsspørgsmål.

Eleverne trænes i at tyde og kategorisere forskellige tekster og andre udtryk, der eksemplificerer forskellen mellem religiøst og videnskabeligt sprog.

Arbejdet med spørgsmålet om, hvad et menneske er, udmunder efterhånden i forskellige livs- og menneskesyn, som diskuteres og vurderes.

Eleverne identificerer forskellige menneske- og natursyn og forholder sig til dem på baggrund af normer, etikker og bagvedliggende værdier.

Bibelske fortællinger

De bibelske fortællinger integreres i dette forløb i videst muligt omfang i arbejdet med temaer inden for de øvrige kundskabsområder. Fortællingerne vælges således, at de udfordrer eleverne til at give udtryk for holdninger og værdier. Der arbejdes hen mod, at eleverne diskuterer grundlæggende tilværelsesspørgsmåls tydning i lyset af de bibelske fortællinger.

Gennem arbejdet med afkodning af bibelske motiver og temaer i elevernes omgivelser skærpes deres blik for de bibelske fortællingers indvirkning på dansk og europæisk kunst og kultur.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Eleverne opnår forudsætninger for at diskutere forskellige udlægninger af, hvad kristendom er – nu og tidligere – og forholde sig til kristendommens rolle samt kirkens struktur og funktion i Danmark.

Kunstneriske udtryk, herunder salmer og sange, vælges således, at elevernes egne livstydninger udfordres i mødet med centrale kristne tanker, som disse er formuleret i poetisk form.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Ved lærerens præsentation og gennem egen undersøgende virksomhed får eleverne indsigt i et udvalg af ikke-kristne religioner og andre livsanskuelser. På baggrund af den erhvervede indsigt diskuterer eleverne centrale dele af udvalgte religioner og livsopfattelser med særlig betydning for danske forhold, herunder deres relation til det omgivende samfund.

Ved at sammenligne temaer på tværs af udvalgte religioner kan eleverne forholde sig til de centrale grundbegreber og sammenholde værdierne bag disse.

Kunstneriske og symbolske udtryk vælges således, at de udfordrer og perspektiverer elevernes egne livstydninger.

Udviklingen i undervisningen på 10. klassetrin

Livsspørgsmål belyses også i 4. forløb gennem etiske og filosofiske problemstillinger for at støtte og inspirere eleverne i deres udvikling af personlige værdier og etablering af eget ståsted. Det prioriteres, at eleverne i udstrakt grad får mulighed for at fordybe sig i temaer, der særligt optager dem.

Livsfilosofi og etik

Det almene perspektiv i arbejdet med grundlæggende tilværelsesspørgsmål styrkes. På et fagligt grundlag diskuterer og forholder eleverne sig til relationen mellem livsforståelse og religiøsitet.

Gennem undervisningen lærer eleverne at gøre rede for og forholde sig til sammenhænge mellem religion, kultur og samfund.

Bibelske fortællinger

Undervisningen omfatter især bibelske motiver og temaer i kunsten og i dagligdagen. Der arbejdes hen mod, at eleverne kan anvende de bibelske motiver og temaer i samtaler om tydning af tilværelsen.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Undervisningen leder frem mod, at eleverne på et fagligt grundlag reflekterer over og diskuterer kristendommens betydning i Danmark og Europa før og nu samt bliver i stand til at genkende spor fra kristendommen i det politiske, det kulturelle og det sociale liv i det danske samfund.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Gennem undervisningen lærer eleverne at reflektere over og diskutere forskellige religioners og livsopfattelsers historiske og nutidige betydning i Danmark og verden på et fagligt grundlag. De styrkes i at diskutere og forholde sig til forskellige tydninger af udvalgte tilværelsesspørgsmål.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder

Livsfilosofi og etik

Hovedsigtet med kundskabsområdet livsfilosofi og etik er, at eleverne tilegner nogle begreber og analyseredskaber til brug for tydninger af tilværelsen i dens mangfoldighed.

Hovedspørgsmålene inden for dette kundskabsområde er følgende:

1. Hvad vil det sige at være et menneske?
2. Hvordan lever man bedst sit liv?

Bibelske fortællinger

Hovedsigtet med dette kundskabsområde er, at eleverne får forståelse af den kristne grundfortælling i et evangelisk-luthersk perspektiv som et forløb bygget op over en treklang af liv (skabelse), død (undergang/synd) og ny begyndelse (håb/tilgivelse) – herunder forholdet mellem bibelkronologi og historisk kronologi samt bibelsyn og bibelske genrer.

Hovedspørgsmålene inden for dette kundskabsområde er følgende:

1. Hvad er det for almenmenneskelige tilværelsesspørgsmål, fortællingerne handler om?
2. Hvorledes illustrerer de bibelske fortællinger den kristne grundfortællings treklang?

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Hovedsigtet er, at eleverne får et vidensgrundlag, så de kan forholde sig til, hvad kristendom er – først og fremmest i en evangelisk-luthersk forståelse. Derudover skal arbejdet med kundskabsområdet sikre, at eleverne tilegner sig et historisk overblik over kirkens og kristendommens udvikling.

Hovedspørgsmålene inden for dette kundskabsområde er følgende:

1. Hvad er kristendom?
2. Hvad er kristendommens betydning for individ og samfund før og nu?

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Hovedsigtet med dette kundskabsområde er at give eleverne et overblik over det væsentligste indhold i nogle af de store verdensreligioner samt aktuelle religiøse bevægelser og andre livsopfattelser – herunder nogle ligheder og forskelle i relation til kristendommen.

Hovedspørgsmålene inden for dette kundskabsområde er følgende:

1. Hvad er hovedtankerne i de valgte ikke-kristne religioner og livsopfattelser?
2. Hvad er den ikke-kristne religions eller livsanskuelses betydning for individ og samfund i dag?

Undervisningsvejledning for faget kristendomskundskab

Indhold

Indledning	17
Fagets særlige begreber	19
Den religiøse dimension	19
Religionsbegrebet	19
Den historisk-kritiske metode	20
Tro	21
Tro som hverdagsfænomen	21
Tro og viden	21
Evangelisk-luthersk tro	21
Undervisningsmetoder	22
Faglig læsning	22
Tosprogede elever	22
Emner til belysning af de centrale kundskabs- og færdighedsområder	23
Livsfilosofi og etik	23
Bibelske fortællinger	23
Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng	23
Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser	24
Eksempler på undervisningsforløb	24
Evaluerings	25
Bilag 1: Eksempler på emneopdelte lignelser	26
Bilag 2: Underberetninger i Ny Testamente	27
Bilag 3: Eksempler på salmer	28

Indledning

Undervisningen i kristendomskundskab beskæftiger sig på et fagligt grundlag med værdier og tyndinger af tilværelsen. Tyndningsdimensionen betyder, at elevernes personlige opfattelser og tanker er udgangspunkt for det spørgsmålsfællesskab, der danner afsæt for undervisningen. Det er lærerens opgave at give rum for elevernes personlige overbevisninger på en måde, så alle kan deltage, blive respekteret og udfordret.

Ifølge folkeskoleloven er kristendommen fagets centrale kundskabsområde, men loven foreskriver også, at der på de ældste klassetrin skal undervises i ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser. Den enkelte lærer kan imidlertid vælge at inddrage området allerede fra første klasse, hvis det er fagligt og pædagogisk begrundet.

Undervisningsvejledningen for kristendomskundskab er bygget op over fagets fire kundskabsområder, og intentionen med undervisningen er, at de forskellige kundskabsområder i videst mulig omfang integreres med hinanden i hvert enkelt undervisningsforløb (jf. fig. 1)

Ud over sammenhængen mellem de fire kundskabsområder kan undervisningen tænkes som en opadgående spiral, hvor fagets hovedspørgsmål og indholdsområder går igen på alle tre niveauer i skoleforløbet: indskoling, mellemtrin og overbygning (jf. fig. 2). På den måde sikres en faglig og pædagogisk progression i elevernes forståelse af fagets indhold samt etableringen af et historisk overblik. Hvordan de enkelte indholdsområder kombineres, og i hvilken rækkefølge de inddrages i undervisningen, er den enkelte lærers afgørelse og vil i vid udstrækning afhænge af den klasse, man underviser. Hensigten er, at eleverne arbejder med det centrale faglige stof på alle tre niveauer i skoleforløbet.

Fig. 1

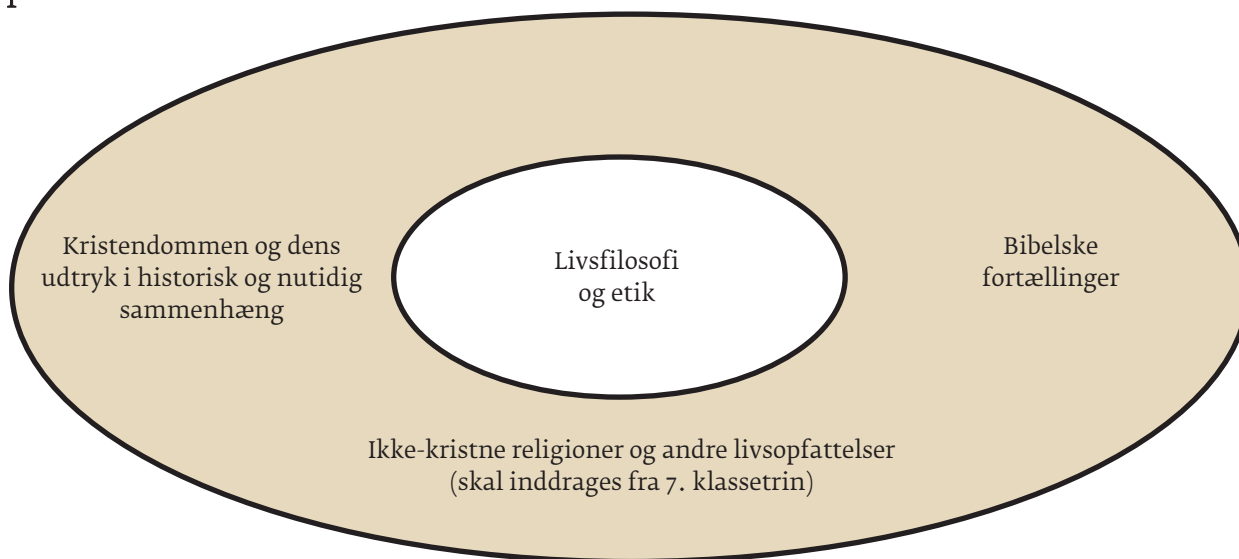
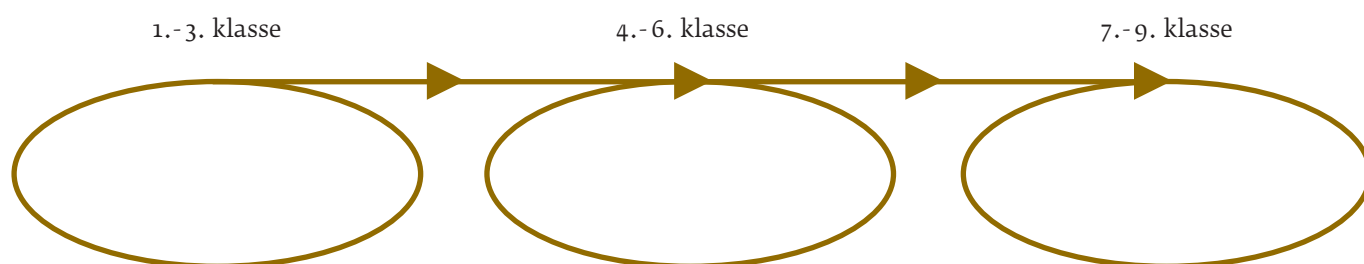

Fig. 2

Fagets slutmål og dermed progressionen i undervisningen fra det ene trinmål til det næste sikres, når undervisningen i faget tilrettelægges i overensstemmelse med de to modeller (fig. 1 og 2) ovenfor. Modellerne illustrerer sammenhængen mellem fagets fire kundskabsområder og udviklingen frem mod slutmål. Når de to modeller bruges, betyder det, at indholdet fra de enkelte kundskabsområder, som de fremgår af læseplanen i videst muligt omfang udvælges, kombineres og integreres med hinanden, så der bliver tale om en helhedsforståelse af det faglige indhold. Et konkret eksempel herpå kunne være følgende:

1.-3. klasse: Kristendom i Danmark

- Forløbet begynder med et besøg i den lokale kirke.
  - Hvad bruges den til?
  - Hvad er dens historie?
- Eventuelt følges op med besøg i andre trossamfunds bygninger i lokalsamfundet, fx en moske eller et andet kristent trossamfunds kirke. Læreren fortæller, at der findes forskellige religioner og at mennesker ikke nødvendigvis har samme tro.
  - Der arbejdes med temaet "Da kristendommen kom til Danmark". Undervejs lyttes til fortællingerne om Popo og Ansgar, og der tales om, hvad man får af viden fra disse fortællinger, og hvad man har villet med dem.

4.-6. klasse: Kristendom i Danmark

- Der læses og samtales om, at dansk evangelisk-luthersk kristendom er én kristendom, og at der også findes fx katolsk kristendom i Italien og Spanien og ortodoks kristendom i Grækenland og Rusland.
- Der fokuseres på reformationen, først og fremmest Luthers opgør med middelalderkirkens opfattelse af pavens betydning, og opfattelsen af forholdet mellem tro og gerning. Dernæst på, hvordan reformationen forløb i Danmark.
- Afsluttende læses om hvordan folkekirken er nævnt i grundloven og hvordan den er organiseret. Der tales også om, hvilke opgaver folkekirken løser, og det undersøges, hvordan den fx præsenterer sig med hjemmesider på internettet.

7.-9. klasse: Kristendom i Danmark

- Der indledes med at repetere, hvordan folkekirken er placeret i grundloven, og det undersøges og drøftes, hvordan folkekirkens opgaver og placering i samfundet er til debat.
- Det synliggøres ved læsning og interview, at folkekirkens kristendom ikke er en entydig størrelse. Grundlaget i bekendelsesskrifterne er fælles, men udlægningerne er forskellige, fx en grundtvigsk, en indre missionsk og en tidehvervsk forståelse.
- Med udgangspunkt i postulatet om, at det moderne menneske selv beslutter, hvilken tro der skal have

betydning, undersøges, hvordan kristendom også kan være relevant for det. Eksempler herpå kan hentes i forskellige undersøgelser herom, interviews med kristne unge eller i prædikener og salmer skrevet i vor tid.

Planlægningen af de enkelte undervisningsforløb i den konkrete klasse foretages ud fra en faglig og pædagogisk vurdering af klassens modenhed og faglige niveau. Til støtte herfor indikerer de verber, der er anvendt i formuleringen af fagets trinmål, dels niveauet for de forskellige mål, dels progressionen i undervisningen. Kriterier for valg af konkret indhold findes således dels i trinmålets formuleringer af undervisningens sigte, dels i læseplanens angivelse af hovedspørgsmålene inden for de enkelte kundskabsområder. Elevernes forudsætninger, interesser og evalueringen af den aktuelle undervisning er bestemmende for hensigten med de efterfølgende forløb.

Et eksempel på et sådant progressionsforløb kunne være:

1.-3. klasse: Hvad er Gud?

- Indledende samtale om, hvad Gud kan være (til afdækning af eleverne forforståelse af emnet), og en efterfølgende systematisering af forskellige positioner, som elever bringer frem i samtalen. Eks: en gammel mand med langt hvidt skæg, som sidder oppe i Himlen og styrer alting; en stræk kraft, der har skabt alting; et menneske (Jesus); noget inden i mig (sjælen); når man har det godt med hinanden; der findes slet ingen gud osv.
- Bibelske fortællinger til illustration af egenskaber ved Gud: Skabelsesberetningen (skabelse); Sodoma og Gomorra (ødelæggelse/straf); Jesu fødsel (glæden/lyset/julen), Den barmhjertige samaritaner (barmhjertighed) og Den fortabte søn (tilgivelse).
- Undervejs kan hinduismens tre hovedguder: Braman (skaber), Shiva (ødelæggeren), Vishnu (genopretteren) og et udvalg af Allahs 99 navne (den barmhjertige, den tilgivende, den kærlige samt det udtalelige navn nr. 100) inddrages.

4.-6. klasse: Hvem ligger inde med sandheden?

- En parallelisering af:
  - Moseloven (Gud som retfærdighedens vogter)
  - Jesus (Det dobbelte kærlighedsbud)
  - Koranen (et liv i lydighed som det bedste, fordi Gud vil én det godt)
  - Indsigt (Livet som lidelse og illusion samt anvisninger på vejen ud af det)
  - Fornuften (som et sekulært bud på et styringsinstrument for livet).
- En afrundende diskussion om, hvorvidt det med sikkerhed kan afgøres, hvilken opfattelse der er bedst, samt om, hvorvidt tro og fornuft udelukker hinanden.

7.-9. klasse: **Religiøse følelser og det hellige med afsæt i "Muhammedkrisen"** (i samarbejde med samfunds-fag og historie)

- En undersøgelse af det faktuelle forløb fra tegningerne i Jyllandsposten til krisens afslutning.
- En undersøgelse af billedforbudet, som det optræder i Det Gamle Testamente og Koranen, samt begrundelserne herfor og over for Bibelen, hvor Gud bliver synlig i Jesus og dermed selv bryder billedforbudet – måske med inspiration fra billedstriden (den ikonoklastiske strid) inden for kristendommen og Luthers omskrivning af de 10 bud.
- Afdækning af profeten Muhammeds betydning inden for islam – teologisk og folkeligt. Det blasfemiske i at helliggøre profeten samt en vurdering af den offentlige håndtering af sagen, herunder en drøftelse af forholdet mellem religion og politik.
- Feltarbejde til afdækning af lokalområdets forestillinger om, hvad der er helligt.
- Systematisering af resultaterne som baggrund for en samtale med den lokale præst om, hvad det hellige er for en størrelse, og hvad man som menneske kan bruge det til.

Ved at lade indholdet være det samme på alle tre niveauer i skoleforløbet sikres en faglig og pædagogisk/psykologisk begrundet progression, fordi eleverne kommer til at arbejde med de samme faglige hovedspørgsmål og emner flere gange op gennem skoleforløbet og i forskellige sammenhænge. Det er gennem denne gentagne bearbejdning af de grundlæggende problemstillinger i faget, at fordybelsen i stoffet og nuanceringen i elevernes forståelse heraf viser sig.

Derudover anbefales det, at man i sin planlægning af undervisningen benytter sig af stor variation i såvel arbejdsformer som faglige metoder (jf. fig. 4 om fagets metoder i vejledningen, side 22). På den måde er der mulighed for, at undervisningen ikke bliver for ensformig, men derimod kan stimulere elevernes fantasi og engagement.

Fagets særlige begreber

Den religiøse dimension

Religion har til enhver tid og i alle kulturer været et dominerende fænomen med stor betydning for samfundsindretningen og menneskers personlige liv. I skolen bibringes eleverne gennem religionsundervisningen dels kundskaber i relation til forskellige religioner og livsopfattelser samt om religiøse fænomener, dels forudsætninger for at inddrage metafysiske spørgsmål i deres tydning af tilværelsen.

Præmissen for beskrivelsen af faget er, at mennesket opfattes som et væsen, der har behov for at kunne se en

mening med tilværelsen. En sådan mening kan ikke gives entydigt, hvorfor mennesket i mange sammenhænge er overladt til grundlæggende trosvalg som fundament i livet. Tilværelsens vilkårlighed, usikkerhed og skrøbelighed er på den ene side en stadig anfægtelse for den enkelte og udfordrer mennesket til at spørge selv efter en mening med det meningsløse, mens det på den anden side også kan forundres over glæden ved og begejstringen over livet, som det hver dag udfolder sig.

Det er denne spørgen ind til tilværelsens grundvilkår uden entydige svar, der defineres som den religiøse dimension i tilværelsen. Det er primært det aspekt ved de forskellige religioner og livsopfattelser, der er omdrejningspunkt for undervisningen. Altså at der kan tales rationelt om tilværelsens mangetydighed, sådan som det kommer til udtryk i bibelske fortællinger og andre religiøse tekster, samt i salmer, symboler og ritualer mv. Faget beskæftiger sig således med metafysiske, filosofiske og religiøse forestillinger om livet, og i den forbindelse er den religiøse dimension en spørgen efter mening og sammenhæng.

Religionsbegrebet

Med folkeskoleloven af 1975 skulle skolen ikke længere på kirkens vegne forestå dåbsoplæringen, og siden da har man i skolen skelnet mellem undervisning og forkyndelse. Det betyder, at selv om kristendommen fylder mest i undervisningen, er religionerne i en faglig sammenhæng kvalitativt ligeværdige. Opøvelse i religiøs praksis er ikke en del af skolens virke.

Religiositet er dog tilsyneladende et uomgængeligt træk ved menneskelivet, og det er kvalificeringen af elevernes beskæftigelse med denne side af tilværelsen, der giver faget sin legitimitet i skolen.

Ordet religion kommer fra latin og kan både oversættes med "at binde" og "at gentage". Med disse to betydninger indkredser begrebet i nogen grad sig selv, da den første peger på dets indhold: altså spørgsmålet om, hvad religion er (troen), og det andet på dets funktion: hvordan religion forvaltes (ritualiseringer i relation til livsforståelse – mytologi).

Indholdet af en religion rummer almindeligvis en relation til det, der inden for den pågældende religion anses for at være helligt eller uomgængeligt sandt, typisk fordi det menes at have overnaturlig magt eller metafysisk relation.

I forlængelse heraf kommer arbejdet med de forskellige religioner og livsopfattelser til at handle om:

- hvad der er helligt i den pågældende religion eller livsopfattelse; fx Gud, Guds ord, guder, profeter, tro, viden, sakramenter, skriften, naturelementer, ånden eller politiske beslutninger

- hvor det hellige findes; fx uden for verden, overalt omkring os, inden i os selv, i de mellem menneskelige relationer eller på bestemte lokaliteter
- hvordan det hellige kommer til udtryk og hvilke tros-mæssige læresætninger, det afføder
- hvordan gudsbilledet er og hvilke myter, der legitimerer det
- hvordan opfattelsen af verden og mennesket – samt dets muligheder for at få et godt liv – er?

I den anden betydning af ordet religion (at gentage) ligger en af religions andre væsentlige funktioner – nemlig at strukturere tiden. Gennem en evigt tilbagevendende ritualisering af tiden skaber hver religion sin rytme i tilværelsen – det være sig over et døgn, en uge, en måned, et år eller et liv. Traditionen og fællesskabet omkring en bestemt rituel rytme eller variationer herover etablerer religiøse samfund eller blot subkulturer inden for et samfund. Således vil en given kultur almindeligvis bestå af såvel majoritets- som minoritetsreligioner med stærkere eller svagere tilknyttede menigheder. I relation til religionernes funktion vil det således være naturligt at arbejde med de enkelte religioners ritualer og symboler, herunder deres fester og højtidere samt menighedernes organisation og den adfærd, som det religiøse forhold afføder.

Religionsbegrebets mystiske og erfaringsbaserede aspekt skal desuden omtales. Medlemmer af forskellige tros-samfund kan berette om religiøse oplevelser, som har givet dem en særlig indsigt, eller de kan berette om følelser, som igen har givet anledning til en særlig stemthed i sindet. Et sådant åbenbaringsaspekt, der kan have sin baggrund i alt fra bøn, lovsang og bekendelse til valfart og meditation, er svært at håndtere inden for skolens rammer, fordi man af gode grunde kun har en begrænset adgang til viden om fænomenerne til rådighed. Det betyder imidlertid ikke, at man ikke kan tale om det i skolen, men det bliver alene som et diffust aspekt og ikke som en indøvelse i særlige teknikker til frembringelse af erfaringer, der kan give indsigt i mystikken. Men der kan arbejdes med andre menneskers beskrivelse af, hvad der er på færde, og hvad det kan bruges til, hvorefter undervisningen er forpligtet til også at skabe den kritiske distance som i alle andre sammenhænge.

Med den tidsmæssige ramme, der er sat for undervisningen i kristendomskundskab, er der snævre grænser for nuanceringsgraden inden for de enkelte områder. Fagformålets prioritering af tilværelsens religiøse dimension og vinklingen af stoffet under hensyn til elevernes udvikling peger på en kobling mellem religionernes – især kristendommens – centrale indhold og en nutidig forståelse heraf. Undervisningens fornemste opgaver bliver altså at bygge bro mellem religionernes bud på en tyding af tilværelsen og elevernes livsverden, således at indsigterne i det første kan bruges til kvalificering af det sidste.

Det religionsbegreb, der på baggrund af ovenstående arbejdes ud fra i folkeskolen, kan sammenfattes i figur 3:

Fig. 3

Det grundlæggende spørgsmål til den religion, der arbejdes med, er, hvad der inden for religionen anses for at have guddommelig karakter i en sådan grad, at det bliver helligt for dem, der bekender sig til den pågældende religion eller livsopfattelse, og hvilken mening det giver i en almen sammenhæng.

Ud fra dette omdrejningspunkt bliver undervisningen en undersøgelse af, hvordan denne guddommelighed kommer til udtryk i læresætninger, myter og andre fortællinger, etik, sociale sammenhænge, ritualer, personlige oplevelser og erfaringer samt i materielle ting. Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er alle religioner og livsopfattelser, der rummer samtlige elementer i modellen.

Indholdet af læseplanen og undervisningsvejledningens eksempler på undervisningsforløb er faghæftets konkrete udfoldelse af modellens indhold.

Den historisk-kritiske metode

I skolens undervisning benytter man sig af en vifte af metodiske tilgange, men i relation til den faglige forståelse af religiøse tekster spiller den historisk-kritiske metode en grundlæggende rolle, fordi skolen indholdsmæssigt beskæftiger sig med kundskabsformidling. I forhold til fx bibelfortolkning har denne metode som udgangspunkt, at Bibelen består af menneskeskabte tekster. De kan handle om Gud og om guddommelige indgreb, men alene som udtryk for menneskers tro og oplevelse. De bibelske tekster rummer således ingen "viden" om det, som man ellers ikke kan vide, men de er udtryk for menneskers tolkninger af bestemte erfaringer og oplevelser. Historisk-kritisk bibelforskning har derfor

ikke kun til opgave at fastslå, hvad der er historisk pålideligt i den forstand, at det berettede forholder sig én til én til indtrufne begivenheder. Naturligvis er der – i hvert fald meget ofte – en sådan referentiell side. Men den særlige “bibelske” betydning af disse ydre begivenheder opstår først i menneskers tydning af dem. De forskellige begivenheder er i sig selv stumme.

Derfor kan den historisk-kritiske metode undertiden tjene til at afsløre, at det historiske plan befinder sig et andet sted, end teksterne umiddelbart lader læseren tro. Når forfatterne til evangelierne fortæller om Jesu liv og gerninger, er de således kun indirekte kilder til den jødiske Jesus. Som skrifter betragtet er de først og fremmest kilder til den enkelte forfatters forståelse og fortolkning, dvs. hans teologi. Selvfølgelig forudsætter alle fire evangelier, at der har levet et menneske, Jesus fra Nazaret. Men denne historiske skikkelse er de alene interesseret i på grund af den betydning, som de i kraft af deres tydning af hans gerning og død tillægger ham. Den udlægning, hvis ældste tilgængelige nedslag Paulus’ breve er, bliver her sammenvævet med historiefortællingen. Hvilke erfaringer og oplevelser, der har ført til denne tydning, kan vi kun gætte om. Men det er en historisk kendsgerning, at de forskellige evangelier foreligger, og at de alene eksisterer og er overleveret på grund af den tydning, som er blevet en uløselig del af genfortællingen.

Hvad der gælder Det Nye Testamente, gælder også Det Gamle Testamente, hvor den fortalte historie begynder i myternes verden. På overfladen tager det sig ud som en sammenhængende historie, der begynder med menneskets skabelse, men for en historisk-kritisk betragtning er der tale om en samling skrifter, der har fået deres nuværende skikkelse og er blevet samlet som Hellig Skrift i persisk-hellenistisk tid, dvs. i 400-tallet f. Kr. og de følgende århundreder. Hvad vi møder her, er den antikke jødedom, der fører sin religion tilbage til en halvmytologisk skikkelse, Abraham, og sin historie tilbage til verdens skabelse.

En undervisning på historisk-kritisk præmisser har som et vigtigt mål at skabe denne bevidsthed om forskellen mellem faktum og tydning, og om at fakta i sig selv er uden betydning. Ellers opstår den misforståelse, at den historiske kritik skal “rense” teksterne for tydningernes overmaling. Det er ingenlunde tilfældet – snarere tværtimod gælder det om at afdække mytens budskab. Alt i alt gælder det om at formidle, at jødedom såvel som kristendom ikke består af mennesker, der “ved” mere end andre, men er fortolkningsfællesskaber, der lever og overlever i kraft af sammenhængskraften i bestemte fortolkninger af, hvad “Gud” betyder, og hvad det vil sige at være menneske.

Hvad der på denne måde gælder for tilgangen til de bibelske tekster, gælder selvsagt også for omgangen med alt andet stof i undervisningen. På den måde er intet helligt og urørligt i skolens undervisning.

Tro

Tro handler om at kende sandheden og at handle i overensstemmelse hermed. Men netop forholdet mellem holdning og handling er et klassisk problem i menneskelivet, som skal tages op til behandling i skolen. I den forbindelse ligger der et særligt problem i, at vi på dansk bruger begrebet tro på mindst tre forskellige måder: a) i forbindelse med løse formodninger og antagelser, b) om holdninger mod bedre vidende og c) som synonym for tillid og hengivelse.

Tro som hverdagsfænomen

Replikkerne: “Toget går kl. 14:10” eller “Jeg tror på dig” kan have den betydning, at jeg tror på en køreplan, eller at det, du siger, er rigtigt, selv om jeg ikke med sikkerhed kan vide det. Men det kan også betyde: “Jeg har tiltro eller tillid til et system eller til dig som person”. Så er det ikke en forstandsmæssig overvejelse, men snarere en følelse, en indre overbevisning, som bunder i en tiltro eller en tillid til systemet eller det menneske, som replikken rettes mod. Tiltroen er så ikke afhængig af argumenter eller antagelser, men udspringer umiddelbart af relationen til den anden. Tro på den anden eller tillid til den anden i denne forstand er en holdning, der normalt bærer vores forhold til hinanden – i langt højere grad end rationelle overvejelser. Tro er således et vigtigt og almindeligt fænomen, der præger menneskeligt samvær også uden for den egentlige religiøse sammenhæng.

Tro og viden

Tro betragtes ofte som en slags erkendelse, der imidlertid har en anden værdi end viden; tro anses som en slags erstatningsviden. Det er baggrunden for, at nogen ser et konkurrenceforhold mellem religiøs tro og viden. Mere frugtbart er det at anskue det som to helt forskellige slags sandhedssøgen, der kan komplementere hinanden – en personlig eksistentiel eller mytisk sandhed (den religiøse dimension) – til forskel fra en almen objektiv eller rationel sandhed. Ved siden af denne form for tro, findes overtroen, som i modsætning til anden tro defineres ved at være en tro mod bedre vidende – altså en tro i opposition til faktisk viden.

Evangelisk-luthersk tro

Tvivlen er i evangelisk-luthersk sammenhæng et grundvilkår. En central tanke er derfor, at troen ikke er menneskets præstation, men at den skænkes af Gud.

I forbindelse med undervisningen er det væsentligt at komme ind på forholdet mellem tro og tvivl, og at man i den lutherske tradition lægger mere vægt på Guds nåde end på menneskets gerninger.

Undervisningsmetoder

Som tidligere nævnt er tilgangene til arbejdet med det faglige stof mange – såvel fagligt som pædagogisk. For at optimere elevernes udbytte af undervisningen viser den pædagogiske forskning, at det er vigtigt at arbejde med en bred vifte af metoder, så der kommer god variation i undervisningen. I religionsundervisningen kan der arbejdes på følgende måder:

Fig. 4

- Den narrative (der fortælles myter og historier og samtales om deres indhold og betydning).
- Den fænomenologiske (der filosoferes i fællesskab over de almene tilværelsesspørgsmål).
- Den hermeneutiske (der sættes fokus på de religiøse udtryk – tekster, billeder, genstande, ritualer og symboler mv. – i relation til elevernes selvforståelse).
- Den religionsfænomenologiske (der sammenlignes elementer fra forskellige religioner og livsopfattelser).
- Den komparative (der ses på slægtskab mellem udvalgte tekster, symboler og genstande i historisk perspektiv).
- Den historisk-kritiske (der analyseres og stilles kritiske spørgsmål til stoffet).
- Den biografiske (der sættes fokus på centrale personer og deres relation til fænomenet religion).
- De æstetiske (der arbejdes praktisk/musisk med stoffet fx drama, sang og billedfremstilling).
- Den religionssociologiske (der laves undersøgelser i felten – antropologisk feltarbejde).
- Den tværfaglige (der arbejdes tematisk med tværgående emner, hvor der måtte være indholdsmæssige overlap til andre fag som fx dansk, historie, billedkunst, musik, fysik, biologi og samfundsfag).

Faglig læsning

Samfundet har i dag brug for, at alle er kompetente læsere af fagtekster. Elever, der læser aldersvarende, når det drejer sig om skønlitterære tekster, kan have svært ved at læse en faglig tekst, selv om den faglige læsning sprogligt og begrebsmæssigt svarer til læserens udviklingstrin. De skal ofte på én gang læse blandings-tekster med forskellige former for tekst, illustrationer, grafer, diagrammer mv. – og bearbejde og samle de forskellige typer af informationer.

Den faglige læsning stiller derfor nye og anderledes krav til læseprocessen og dermed til læseundervisningen. Der indføres efterhånden nye læseteknikker som punktlæsning, skanne- og skimmeteknikker, oversigtslæsning, nærlæsning og fragmentlæsning. Der undervises i læs-

ning af billeder, billedtekster, hjemmesider, leksikon, stikordsregistre og ordbøger. Netop ved faglig læsning må man arbejde koncentreret med, at eleven lærer at læse bevidst og målrettet, og læreren må vejlede eleven omhyggeligt med udgangspunkt i de enkelte opslag.

Eleverne må kontinuerligt oparbejde en fortrolighed med forskellige mediers muligheder og begrænsninger med hensyn til at formidle information. Færdighed i læsning af skærmttekster og søgning i store mængder af data på computeren udvikles fra begyndelsen.

I kristendomskundskab skal eleverne arbejde med fagets forskellige genrer – myter, sagn, legender, lignelser, underberetninger, breve, salmer, sange m.v. Endvidere skal fortælling, genfortælling og andre præsentationsformer benyttes. Eleverne skal dermed opleve – både ved at lytte og ved selv at læse – at de spørgsmål, religionerne og livsanskuelserne bearbejder og besvarer, formuleres kontekst- og genreafhængigt. Eleverne skal derfor have viden om og træning i at læse og derved forstå genrebestemte udtryk. Dette vil øge elevernes samlede læsefærdigheder.

Forpligtelsen til at udvikle elevernes faglige læsning er et fællesanliggende for hele lærerteamet. Alle lærere skal undervise i at anvende de tekster og faglige begreber, som er typiske for deres fagområde i hele skoleforløbet. Dette område må løbende drøftes på klasseteamets møder.

Tosprogede elever

Ethvert fagområde har sit særlige sproglige register, dvs. de sproglige mønstre der gør sig gældende, når fagfolk bruger sproget, og som er bestemt af fagets genstands-område og den funktion, faget har. Dette faglige register kommer til udtryk i bl.a. teksters opbygning, mundtlige og skriftlige formuleringer og det fagspecifikke ordforråd. I klasser med tosprogede elever må faglæreren derfor tilrettelægge en undervisning, som skaber gode betingelser for tilegnelse af det faglige såvel som det fagsproglige stof. Tosprogede elever har, for manges vedkommende, kun fagundervisningen til at tilegne sig det faglige register, inkl. de førfaglige ord, og deres udgangspunkt på andetsproget er ofte utilstrækkeligt i forhold til, hvad der forudsættes i undervisningen og i fagtekster.

Det betyder, at nogle tosprogede elever ikke har de sproglige ressourcer på andetsproget, som skal være på plads for at tilegne sig det nye sprog, nemlig fagsproget, og konsekvensen er, at de skal tilegne sig nyt ved hjælp af nyt.

Ud over de egentlige fagudtryk, som er nye for alle elever, rummer fagsprog sædvanligvis mange ord og begreber, som ikke er hyppigt forekommende i hverdagssproget, og derfor ikke nødvendigvis beherskes på andetsproget dansk.

Forud for tilrettelæggelsen af en sådan undervisning bør man ud fra nærmest kommende trinmål og det særlige sproglige univers, kristendomsfagets kundskabsområder rummer, overveje, hvilke fagsproglige udfordringer der ligger i det pågældende tema:

- Hvilke fagsproglige mål kan der opstilles for et givent emne? Hvilket relevant fagsprog skal eleverne tilegne sig gennem undervisningen? Hvilke religionsfaglige og livsanskuelsesmæssige begreber skal præsenteres ved definition til brug i tekster og samtaler?
- Hvilke sproglige kompetencer skal eleverne have for at læse fagteksterne? Kender de fx de relevante ord og begreber? Kender de den særlige måde, hvorpå en fagtekst formidles?

Emner til belysning af de centrale kundskabs- og færdighedsområder

Livsfilosofi og etik

Emner til belysning af hovedspørgsmålene (se læseplanen):

- Liv og død
- Helligt og profant
- Lykke og lidelse
- Kærlighed og had
- Godt og ondt
- Sorg og glæde
- Sandhed og løgn
- Tilgivelse og hævn
- Tillid og mistillid
- Ensomhed og fællesskab
- Mening og tomhed
- Evighed og timelighed
- Retfærdighed og uretfærdighed
- Skyld og ansvar
- Mulighed og nødvendighed
- Frihed og angst
- Håb og fortvivlelse
- Tro og tvivl
- Magt og afmagt.

Der arbejdes med emnerne således, at trinmålene for kundskabsområdet opfyldes ved inddragelse af kundskaber om bibelske fortællinger, kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng samt ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser.

Bibelske fortællinger

Fortællinger til belysning af hovedspørgsmålene (se læseplanen):

DET GAMLE TESTAMENTE

- Urhistorien (Skabelsen, Adam og Eva, Noas Ark, Babelsmyten)
- Patriarkfortællingerne (Abraham, Isak, Jakob og Josef)

- Moses
- Kongetiden (Saul, David og Salomo)
- Job
- Profeterne (Elias, Esajas, Jeremias og Daniel).

DET NYE TESTAMENTE

- Jesu liv (fødsel, fristelse, forkyndelse, lidelse, død og opstandelse)
- Lignelser (jf. bilag 1)
- Underberetninger (jf. bilag 2)
- Apostlenes Gerninger (pinsen, kirkens 'fødselsdag', Paulus' omvendelse, breve, mission, forfølgelse og død)
- Åbenbaringen.

Der arbejdes med de bibelske fortællinger således, at trinmålene for kundskabsområdet opfyldes ved inddragelse af kundskaber om livsfilosofi og etik, kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng samt ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser.

Kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng

Emner til belysning af hovedspørgsmålene (se læseplanen):

Oldkirke

- År ca. 30 Urmenighedens opståen (pinseunderet)
Paulus og kristenforfølgelser
Kejser Konstantin legaliserer kristendommen i Romerriget
- 391 Kristendommen bliver ophævet til eneste tilladte religion i Romerriget og breder sig

Middelalderen

- 529 Klosterbevægelsernes systematisering
- 826 Kristendommens introduktion i Danmark (Ansgar)
Harald Blåtand gør danerne kristne (Jellingstenen)
Den kristne kirke deles i en øst- og en vestkirke (den ortodokse og den katolske)
Korstog, inkvisition og afladshandel i vestkirken
Luthers opgør med Paven og middelalderkirken
Reformationen i Danmark

Nyere tid

- 1700-tallet Pietismen
- 1800-tallet Vækkelserne, Grundtvig og Kierkegaard
- 1849 Folkekirkens etablering (Grundloven)
- 1900 Folkekirkens funktion og betydning i dag
- 1900 Globalisering (fx 1979 revolution i Iran, 1989 Murens fald)

Kristne grundbegreber

- Skabelse
- Synd
- Skyld
- Tro
- Tvivl
- Barmhjertighed
- Tilgivelse
- Kærlighed
- Næsten
- Dom
- Nåde
- Evtigt liv
- Frelse
- Treenighed
- Guds rige.

Salmer (jf. bilag 3)

Der arbejdes med kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng, således at trinmålene for kundskabsområdet opfyldes ved inddragelse af kundskaber om livsfilosofi og etik, bibelske fortællinger samt ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser.

Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser

Emner til belysning af hovedspørgsmålene (se læseplanen):

- De store hovedreligioner (oprindelsessted, historie, hovedindhold og grundbegreber, aktuelle udbredelse)
- Eksempler på nye religiøse bevægelser og strømninger, herunder hovedindhold og aktuelle udbredelse
- Humanisme, marxisme, eksistentialisme og ateisme, herunder menneskesyn og samfundssyn.

Begreber til belysning af verdensreligionerne:

- Det hellige (forestillinger om det guddommelige – herunder skriftsyn)
- Frelsesforestillinger og -veje
- Myter (eks. Skabelsesmyter)
- Ritualer – herunder overgangsriter
- Symboler
- Bøn
- Ofring
- Helligsteder
- Fester og højtider
- Rent og urent.

Der arbejdes med ikke-kristne religioner og andre livsanskuelser således, at trinmålene for kundskabsområdet opfyldes ved inddragelse af kundskaber om livsfilosofi og etik, bibelske fortællinger samt kristendommen og dens forskellige udtryk i historisk og nutidig sammenhæng.

Eksempler på undervisningsforløb

Som nævnt i indledningen til undervisningsvejledningen er intentionen med undervisningen, at indholdet af fagets fire kundskabsområder i videst mulig omfang tænkes sammen i de enkelte undervisningsforløb (jf. fig. 1) og at stoffet, der arbejdes med, i princippet er det samme på alle tre niveauer: indskoling, mellemtrin og overbygning – således at det behandles tre gange op gennem skoleforløbet, men selvfølgelig på forskellige abstraktionsniveauer (jf. fig. 2). På den måde sikres en faglig og pædagogisk progression og en tydeligere faglighed i faget.

Eksempel 1:

1.-3. klasse: Julen

- En afdækning af, hvordan eleverne i klassen holder jul – herunder en snak om, hvorfor nogle måske slet ikke fejrer jul (eks. Jehovas Vidner og muslimer) samt eventuelle parallelle fester (eks. afslutningen på Ramadan).
- Fokus på julen som en fest for glæden samt en snak om, hvad det er (herunder inddragelse af Jesu fødsel og juleevangeliet – det glade budskab), og på forventningens glæde (bebudelse og advent samt introduktion til kirkeåret).
- Fokus på julen som en fest for lysets komme – herunder lyset som symbol på Jesus (Jeg er verdens lys) og relation til hedenske solhvervsfester.

4.-6. klasse: Symboler og helligsteder

- Introduktion til, hvad et symbol er.
- Undersøgelse af lysets symbolik – herunder relationen til Jesus og stjernen over Betlehem samt juletræet – og dets fysisk/biologiske funktion.
- Gennemgang af et par julesalmer (eks. Et barn er født i Betlehem og Dejlig er den himmelblå)
- Fokus på kristendommens indførelse i Danmark med særligt henblik på kirkernes placering på tidligere kultsteder og kirkens kalendertilpasning til eksisterende hedenske fester – herunder problematisering af Jesu fødselstidspunkt.
- Andre religioners hellige symboler (fx jødedommen, den syvarmede lysestage, Davidsstjernen, islam, den hellige by Mekka, Kaba'en).

7.-9. klasse: Højtider – jul, påske og pinse

- En undersøgelse af begrebet højtid.
- Sammenhængen mellem de tre centrale højtider i kristendommen.
- Parallelisering til højtider i andre religioner.
- Det eksistentielle perspektiv ved de forskellige højtider.

Eksempel 2:

1.-3. klasse: Misundelse, jalousi og hævn

- Indledende samtale med eleverne om følelser, der opstår, når nogle føler sig snydt eller tilsidesat i forhold til andre.

- Fortællingen om Kain og Abel fra Det Gamle Testamente. Fortællingen kommer i forlængelse af syndefaldet, hvor Adam og Eva trodser Guds regler, og hvor slangen er gengivet som det onde, lokkende symbol.
- Fortællingen om Josef og hans brødre fra Det Gamle Testamente. Fortolkning af fortællingerne med baggrund i elevernes egne tegninger af historierne.
- Fokus på etikken og forholdet mellem det gode og det onde. Kampen mellem det gode og det onde som det kommer til udtryk i fx mange børnefilm kan inddrages. Samtale om glæden ved andres glæde.

4.-6. klasse: Svigt, skyld og forræderi

- En undersøgelse af begreberne svigt, forræderi og fornægtelse med baggrund i fortællingen om Jesu lidelse og død med særligt fokus på Judas' forræderi og Peters fornægtelse.
- Diskussion af Judas' forræderi i Getsemane Have med et kys. Kysset som symbolsk handling mellem mennesker. Hvilken betydning tillægges kysset?
- Fokus på historiske begivenheder, personer, fortællinger eller film, der illustrerer selvopofrelsen for andre som et centralt motiv.
- Inddragelse af fx buddhistiske fortællinger, særlig Jatakafortællingen om "Abebroen" om en af Buddhas inkarnationer som abe, der ofrer sit liv for at redde andre aber. Udblik til den buddhistiske karmalære.

7.-9. klasse: Det Onde

- En undersøgelse af fænomenet det onde og dets oprindelse.
- Indledende samtale om ondskaben i forbindelse med fx Holocaust. Den uhyggelige dehumanisering af mennesker og den omhyggelige systematik i udryddelsen af de samme.
- Fokus på fortællingen om syndefaldet i Det Gamle Testamente. Diskussion og sammenligning med Koranens fortælling om syndefaldet. Forskelle og ligheder i fortællingerne. Hvilket menneskesyn fremkommer i fortællingerne? Samtale om overtrædelse af grænser.
- Fokus på fortællingen om Jesu fristelse i ørkenen. Tolking af kristendommens opfattelse af mennesket og gud Jesus/Kristus.
- Inddragelse af kampen mellem det gode og onde, som det fremstilles fx i et mytologisk univers gennem fiktive fortællinger eller film (eks: The Matrix, Ringenes Herre, Ondskab).
- Fokus på den buddhistiske fortælling om dæmonen Maras kamp med Buddha og konsekvenserne af denne kamp. Samsara og karmalæren i hinduismen og buddhismen. Eventuel inddragelse af de hinduistiske gudinder Devi/Durga som symbol på det godes sejr over det onde og gudinden Kali, der repræsenterer den blodtørstige dødsgudinde.

Evaluering

Vi evaluerer den enkelte elevs udbytte af undervisningen ud fra ønsket om at vide, i hvilket omfang de når de undervisnings- og læringsmål, som læreren opstiller i samarbejde med de enkelte elever og deres forældre. Der opstilles også mål for hele klassens udbytte af undervisningen eller måske for klassetrinnet i fællesskab.

Evalueringen kan

- afdække, i hvilket omfang klassen har bevæget sig mod de opstillede undervisningsmål – med udgangspunkt i slutmål og trinmål samt de mål, der lokalt er opstillet for elevens alsidige personlige udvikling
- afdække, i hvilket omfang den enkelte elev har bevæget sig mod de opstillede læringsmål, som er opstillet i samråd med elev, lærer og evt. forældre
- udvikle elevens bevidsthed om egen læring, hvilket indbefatter indsigt i læringsstil, kommunikationsformer og læringsstrategi
- vise, om eleven var engageret i forløbet, udtrykt fx ved bidrag til de fælles drøftelser og analyser, nysgerrighed i form af relevante spørgsmål og aktiv lytning.

I dette arbejde skal man som lærer i kristendomskundskab især være opmærksom på følgende tre punkter:

- kunne eleven redegøre for, hvad de enkelte tekster handlede om? Og kunne eleven redegøre for "sagen" eller problemstillingen inden for emnet/temaet?
- kunne eleven gennem faglig analyse og fortolkning komme fagligt i dybden med oplæggets tema eller problemstilling?
- kunne eleven se emnet eller problemstillingen i en større sammenhæng?

I arbejdet med den løbende evaluering er det afgørende at inddrage den enkelte elevs erkendemåder og kommunikative kompetencer. Herved bliver det muligt, at elevens oplevelser, erfaringer, kundskaber og færdigheder reelt synliggøres. Det er vigtigt, at både lærer og elev bygger videre på de indvundne erfaringer og fastholder denne indsigt. Der findes gode redskaber til dette formål:

- logbog, hvor der både kan skrives og vedlægges todimensionalt materiale, som fx tegninger og fotos
- portfolio, som kan indeholde elevens konkrete resultater af undervisningens praktisk musiske dimension. Her kan fx optagelser af rollespil, tegninger og lydband opbevares.

Ud over de nævnte muligheder skal det fremhæves, at det især er lærerens løbende iagttagelser og samtaler med eleverne, som udgør kernen i den løbende evaluering. Kendetegnende for den løbende interne evaluering er det desuden, at den danner grundlag for og kvalificerer det videre arbejde og herved i sig selv bliver et vigtigt bidrag til undervisningen.

I øvrigt henvises til evalueringsportalen www.evaluering.uvm.dk

Bilag 1

Eksempler på emneopdelte lignelser

Gudsriget:

- Sædemanden (Matt 13,3)
- Ukrudt i hveden (Matt 13,24)
- Sennepsfrøet (Matt 13,31)
- Surdejen (Matt 13,33)
- Skatten (Matt 13,44)
- Perlen (Matt 13,45)
- Voddet (Matt 13,47)
- Den gældbundne tjener (Matt 18,23)
- Arbejderne i vingården (Matt 20,1)
- De onde vinbønder (Matt 21,33)
- Kongesønnens bryllup (Matt 22,2)
- Figentræet (Matt 24,32)
- De 10 brudepiger (Matt 25,1)
- Kornet (Mark 4,26)
- Dørvogteren (Mark 13,33)
- Ny lap og ung vin (Luk 5,36)
- Træet og frugterne (Luk 6,43)
- Den snævre port (Luk 13,24)
- Det store festmåltid (Luk 14,15)
- Tårnet og krigeren (Luk 14,28)
- Nåleøjet (Luk 18,23)
- Figentræet (Luk 21,29)

Tilgivelse:

- Den fortabte søn (Luk 15,11)
- Farisæren og tolderen (Luk 18,9)

Guds retfærdighed:

- Klippen og sandet (Matt 7,24)
- Den urene ånd (Matt 12,43)

- Arbejderne i vingården (Matt 20,1)
- De onde vinbønder (Matt 21,33)
- Kongesønnens bryllup (Matt 22,2)
- De 10 brudepiger (Matt 25,1)
- De betroede talenter (Matt 25,14)
- Lyset i stagen (Mark 4,21)
- Den rige bonde (Luk 12,16)
- Pladserne ved bordet (Luk 14,7)
- Festmåltidet (Luk 14,15)
- Den uærlige godsforvalter (Luk 16,1)
- Den rige mand og Lazarus (Luk 16,19)
- Enken og dommeren (Luk 18,1)

Guds omsorg:

- Den barmhjertige samaritan (Luk 10,25)
- Ven om natten (Luk 11,5)
- Figentræet (Luk 13,6)
- Mønten (Luk 15,8)

Hovmod/ydmyghed:

- Pladserne ved bordet (Luk 14,7)

Samvittighed/lydighed:

- De to sønner (Matt 21,28)

Tjenerbevidsthed:

- Trællen (Luk 17,7)

Bilag 2

Underberetninger i Ny Testamente

Helbredelsesundere:

Den spedalske:	Matt 8,1
Den romerske officers tjener:	Matt 8,5
Peters svigermor:	Matt 8,14
Den blinde og stumme:	Matt 9,27/12,22
Den lamme i Kapernaum:	Matt 9,1
Kvinden med blødninger:	Matt 9,20
Den visne/lamme hånd:	Matt 12,9
Ved Galilæa:	Matt 15,29
De to blinde ved Jeriko:	Matt 20,29
Ved Geneseret sø:	Mark 6,53
Den hedenske kvindes datter:	Mark 7,24
Den blinde ved Betsajda:	Mark 8,22
Den lamme gennem taget:	Luk 5,17
Manden med vand i kroppen:	Luk 14,1
De 10 spedalske:	Luk 17,11
Den krumbøjede kvinde:	Luk 13,10
Den kongelige embedsmand:	Joh 4,46
Ved Betesda dam:	Joh 5,1
Den blindfødte:	Joh 9,1

Dæmonuddrivelser:

Den onde ånd i synagogen:	Mark 1,21
De besatte i Gadarenernes land:	Mark 5,1
Drengen med den urene ånd:	Mark 9,14
Den stumme dæmon:	Luk 11,14

Dødeopvækkelser:

Enkens søn i Nain:	Luk 7,11
Jairus datter:	Luk 8,40
Lazarus:	Joh 11,1

Naturundere:

Bespisningen af 4000:	Matt 15,32
Stormen på søen:	Mark 4,35
Bespisningen af 5000:	Mark 6,30
Peters fiskefangst:	Luk 5,1
Brylluppet i Kana:	Joh 2,1
Vandringen på søen:	Joh 6,16

Opstandelsen:	Matt 28,1

Discipelkaldelsen:	Matt 4,18.

Man kan finde krydshenvisningerne i Ny Testamente eller ved at gå ind på Bibelselskabets Online Bibel:
<http://www.bibelselskabet.dk/danbib/web/bibelen.htm>

Bilag 3

Eksempler på salmer

I østen siger solen op (B.S. Ingemann)
Nu titte til hinanden (B.S. Ingemann)
Se, nu stiger solen af havets skød (Jakob Knudsen)
Nu rinder solen op af østerlide (Thomas Kingo)

Vær velkommen Herrens år (N.F.S. Grundtvig)
Velkommen igen, Guds engle små (N.F.S. Grundtvig)
Dejlig er den himmelblå (N.F.S. Grundtvig)
Tag det sorte kors fra graven (N.F.S. Grundtvig)
Den signede dag med fryd vi ser (N.F.S. Grundtvig)
Hil dig, Frelser og Forsoner (N.F.S. Grundtvig)
Nu falmer skoven trindt om land (N.F.S. Grundtvig)

Op, al den ting, som Gud har gjort (Hans Adolph Brorson)
Du satte dig selv i de nederstes sted (Hans Anker Jørgensen)

Du, som har tændt millioner af stjerner (Johannes Johansen)
Tunge, mørke natteskyer (Jakob Knudsen)

Historiske sange

Gud planted en have fra øst til vest (N.F.S. Grundtvig)
Kong Farao var en ugudelig krop (N.F.S. Grundtvig)
Jeg gik i marken og vogtede får (N.F.S. Grundtvig)

I øvrigt henvises til
www.dendanskesalmebogonline.dk